

NAJAARSTREK BIJ BLOEMENDAAL AAN ZEE IN 1986

door: Pim de Nobel en Johan Stuart

Dit verslag bevat de eerste indrukken van de herfst-trek, geteld vanaf de nieuwe trektelpost 'Parnassia' in de Kennemerduinen.

Inleiding

Door een aantal leden is het afgelopen jaar weer de najaarstrek geteld. Ieder zal zich afhankelijk van de persoonlijke interesse een ander hoogtpunt herinneren. De verwonderde toeschouwer zal blijven denken aan de dag dat plots (on)telbare Veldleeuwerikken hoog overvlogen. De cijferzieke teller denkt met genoegen terug aan de uurtjes met duizenden Kramsvogels en Koperwieken. De soortenjager kan tevreden zijn over dat gehoorde piepje wat de passage van een Duinpieper, Europese Kanarie of Buidelmees betekende en de nieuwsgierige onderzoeker kijkt terug op een paar mooie doortrekpatronen.

Deze vier motieven (of zijn er nog meer?) zorgden er voor dat in 1986 voor de 34-ste maal door Vogelwerk-groep-leden werd gepost. Dit jaar werd er echter voor het eerst volledig volgens de richtlijnen van de Landelijke Werkgroep Vogeltrek Tellen (L.W.V.T.) geteld. Dit bracht de volgende wijzigingen met zich mee (zie ook De Fitis 22:3, pag.107):

- Vaste telperioden:

.Ochtend Telling (OT) is een telling van $\frac{1}{2}$ uur voor tot 2 uur na zonsondergang.

.Late Ochtend Telling, dit is een telling van 2 uur na tot $4\frac{1}{2}$ uur na zonsondergang (LOT).

.Dag Telling (DT), dit is een telling van $\frac{1}{2}$ uur voor zonsondergang tot maximaal $\frac{1}{2}$ uur na zonsondergang.

.Simultaan telling, dit is een nationale dagtelling om de 14 dagen gehouden waar zo'n 30 telposten aan mee doen.

- Bij een vogelgroep werd genoteerd of deze binnen of buiten een straal van 100 meter van de telpost langsvloog.

- Van elke vogelgroep die binnen de 100 meter langsvloog werd de hoogte geschat (in 7 categoriën)

en de vliegrichting genoteerd.

- Loskoppelen van landtrek- en zeetrekellingen vanwege het verschil in waarnemingsmethode (zeetrekters loeren door een telescoop naar de horizon en missen onderwijl de vogels die achter, boven en vlak voor langs passeren).

Deze richtlijnen dienen om de landtrek over de verschillende telposten in Nederland in ruimte en tijd te kunnen vergelijken. De resultaten hiervan zullen door de L.W.V.T. in een trekstelboek gepubliceerd worden.

In dit artikel willen we slechts een impressie geven van het afgelopen telseizoen.

Telpost

De tellingen werden gehouden op de nieuwe telpost 'Parnassia', een duintop direkt ten oosten van de parkeerplaats bij het gelijknamige restaurant in de Kennemerduinen. Dit zich fraai ontwikkelende stuifduin heeft ten opzichte van de oude telpost (op de Boulevard) de volgende voordelen (De Fitis 22:3); betere lichtval, nauwelijks zicht op zee en minder geluidsoverlast van verkeer zodat geconcentreerd landtrektellen mogelijk is.

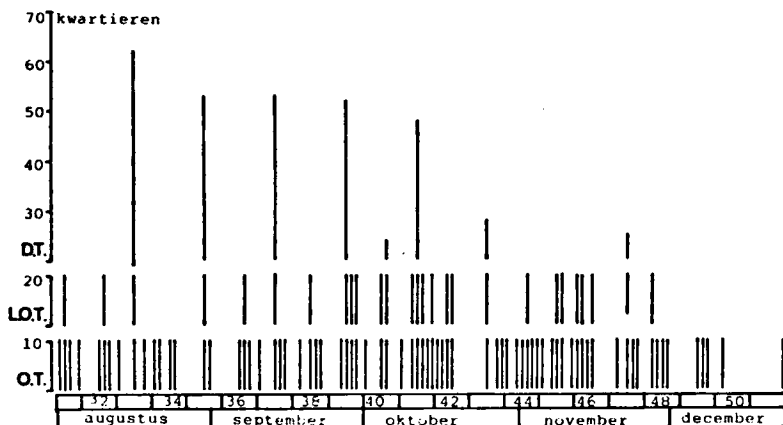
Waarnemingsperiode

Vanaf 1 augustus tot en met 23 december is er precies 300 uur waargenomen. In de meer vertrouwde periode 1 aug.t/m 30 nov. betrof dat 287,75 waaronder 70 O.T. (1985;30 O.T.) hetgeen betekent dat er op 57% van de dagen een O.T. is uitgevoerd. Er is in 1986 95,5 uur meer landtrek geteld dan in 1985. Ook op de simultaanteldagen is het aantal uren flink gestegen. In 1986 is er 84,75 uur geteld wat overeenkomt met 85% van het mogelijke aantal teluren (1985 38,9 uur = 38%). In figuur 1 is het aantal teluren (OT,LOT,DT) per standaard-week weergegeven.

Resultaten, algemeen

Tijdens de 300 waarnemingsuren zijn er 252.857 vogels genoteerd. Het uurgemiddelde van 843 vogels per uur is weliswaar iets hoger dan dat van 1985 (719) maar

toch nog een stuk lager dan van voorgaande jaren (1981 t/m 1984 gemiddeld 1350). Een vergelijking die eigenlijk niet gemaakt mag worden daar in 1986 door het strakke telschema in augustus en de eerste helft van september veelvogelarme uren zijn gemaakt. Bovendien ontbreken dit jaar de zeetrekellingen welke in sommige jaren grote aantallen eenden, meeuwen of sterns kunnen opleveren.

Figuur 1. Aantal ochtend tellingen (O.T.), late ochtendtellingen (L.O.T.) en het aantal kwartieren per dagtelling (D.T.), gegeven per standaardweek, per maand. Najaar 1986, Parnassia.

Interessanter is het om het aantalsverloop over het seizoen te bekijken. In figuur 2 is het aantal exemplaren per O.T. weergegeven. Daarin valt op dat de eerste 2 maanden wat aantallen betreft weinig spectaculair zijn. Enkele honderden exemplaren per O.T. zijn dan normaal. Eind september wordt de stroom groter met de top eind oktober/begin november. Eerst zorgen Graspieper en Vink voor aantallen, later heeft de Spreeuw grote invloed op de totalen. Eind november dalen de cijfers weer flink. Wanneer we deze figuur vergelijken met figuur 3 waarin het aantal soorten per O.T. is weergegeven dan valt op

dat deze figuur een veel gelijkmatiger beeld geeft. In augustus en september is het aantal soorten wel wat minder dan in de maanden oktober/begin november maar niet veel. De hele maand oktober geeft de meeste kans op een telling met een leuk aantal soorten.

De ruim een kwart miljoen vogels waren verdeeld over 132 soorten. Een respectabel aantal, zeker als je bedenkt dat een aantal aan zee gebonden soorten op de nieuwe telpost ontbreken.

Om een idee te geven van de kwantitatieve inbreng van de verschillende soorten zijn in tabel 1 de soorten met meer dan 1000 exemplaren gerangschikt. Achter het seizoens-totaal staat weergegeven welk percentage dat is van het totaal aantal vogels.

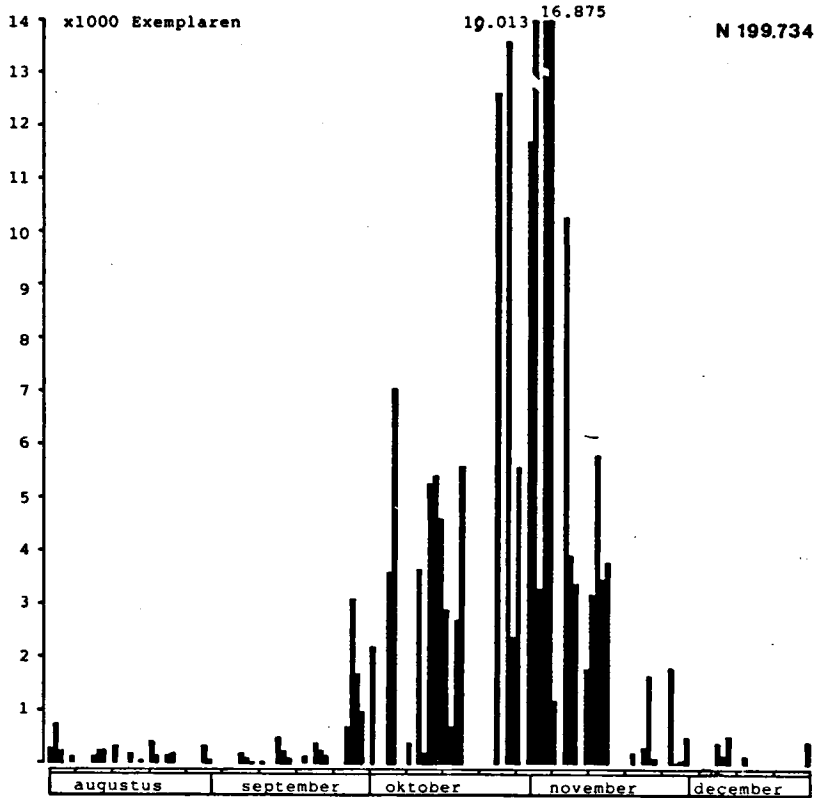
Duidelijk blijkt welk een invloed de spreuwentrek heeft op een maat als het uurgemiddelde. Een slecht spreuwenjaar, dat wil zeggen een jaar als 1985 waarin de weersomstandigheden zo zijn dat de spreuwen zich weinig laten stuwen door de kuststrook en dus bij ons in relatief lage aantallen worden waargenomen geeft meteen een duikeling van dat uurgemiddelde te zien, praktisch onafhankelijk van de treksterkte van andere soorten. In de bijlage is voor een aantal soorten het getelde aantal exemplaren per standaard-week gegeven.

Tabel 1. Het totaal aantal exemplaren en de inbreng in het totaal van enkele soorten.

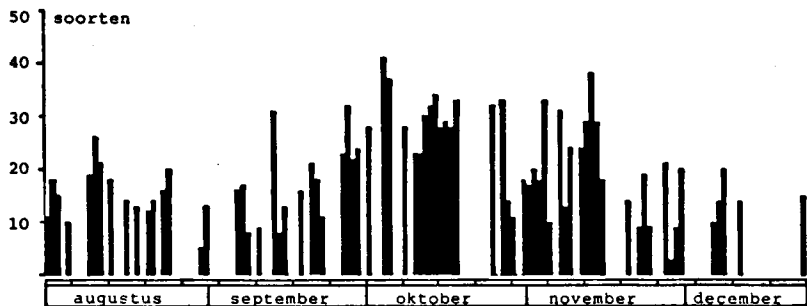
Spreeuw	144.376	57%	Kauw	2276	0,1 %
Vink	12.748	15%	Kneu	2200	0,1 %
Graspieper	12.744	5,0%	Kl.Mant.2095		0,1 %
Kramsvogel	11.006	4,4%	Barmsijs	1712	0,1 %
Keep	7.797	3,1%	Gr.Mant.1576		0,1 %
Veldleeuwerik	6.864	2,7%	Rietgors	1147	0,1 %
Koperwiek	5.916	2,3%	Ringmus	1094	0,1 %
Kokmeeuw	3.238	1,3%	Kievit	1086	0,1 %

Resultaten, overzicht per maand

Augustus is de maand waarin we het staartje van de trek van een aantal zomervogels kunnen zien. Op 2 augustus kwamen 79 Gierzwaluwen langs en nog voor half augustus

Figuur 2. Aantal waargenomen exemplaren per ochtendtelling, najaar 1986, Parnassia.

Figuur 3. Aantal waargenomen soorten per ochtendtelling, najaar 1986, Parnassia.

waren ook de laatste exemplaren gepasseerd, evenals de Tortelduiven (6) en de enige Fitis. Ook de steltlopers als Grutto (1), Regenwulp (55) en Oeverloper (6) werden allen in deze periode gezien. Opmerkelijk was een groep van 11 Zwarte Ruiters op 16 augustus. De Kievit, Watersnip en Goudplevier die in een aantal trekgolven per jaar passeren waren ook present. Van de roofvogels is de Bruine Kiekendief een echte augustustrekker maar ook 18 Boomvalken, meer dan de helft van het totaal, trokken al door.

Naast de eerste trek van de zwaluwen, Boompiepers en Gele Kwikstaarten waren de waarnemingen van een Visarend, een Morinelplevier (ook 1 in september) en de twee vroege Kramsvogels op 10 augustus interessant.

September is als het weer niet mee zit een nogal stille maand. Het aanbod van vogels is niet groot daar de Spreeuwen, die in augustus nog met honderden exemplaren rondvliegen, pas weer in oktober massaal verschijnen. Bovendien begint de trek van de Graspieper en de Vink meestal pas in de laatste dagen van september. Daar de wind in de eerste twee decaden vaak uit noordelijke en westelijke richtingen waaide was er nauwelijks sprake van gestuwde, lage zichtbare trek. De vogels druppelden door en alleen op 13 september (een simultaan-teldag) was er met een iets oostelijker wind leuke trek waar te nemen. De 85 Boerenzwaluwen, 26 Boompiepers en 156 Gele Kwikken werden gretig genoteerd. Deze dag bracht verder de laatste 2 Bruine Kiekendieven, 3 Buizerds, 3 Sperwers, 7 Boomvalken, 2 Kluten, de enige Koekoek en de eerste Grote Gele kwikstaart.

Op 20 september trokken er voor het eerst meer dan 100 Graspiepers langs. Een week later was er eindelijk een zuid-oostelijke luchtstroming die tot de eerste dagen van oktober stand hield. Een prima uitgangspunt en inderdaad op de 27-ste de Graspiepertop met 3326 exx. in 5 uur tellen. De volgende dag passeerden er ook voor het eerst meer dan 1000 vinken. De trek was nu echt goed losgebarsten. Tientallen Heggemussen, Witte Kwikken, Zanglijsters, Ringmussen, Kepen en Kneutjes werden per teldag waargenomen. Ook het eerste Smelleken en de eerste Boomleeuweriken, Barmsijzen en IJsgorzen werden gezien.

Oktober is de trekmaand bij uitstek. Een grote verscheidenheid aan soorten trekt in grote aantallen langs. Zo ook in het weekend van 4 en 5 oktober (resp. 5 en 6 uur geteld). Door een zuidoostenwind was de stuwning redelijk. Naast leuke aantallen van Veldleeuwerik (resp. 99/1030), Graspieper (692/1489), Witte Kwikstaart (179/63), Zanglijster (88/189), Ringmus (137/61), Vink (440/5652), Keep (851/165), Kneu (528/431) en Rietgors (52/88) werden er ook veel schaarse soorten waargenomen; 1 Havik, 2 Oeverpiepers, 4 Grote Gele kwikstaarten, 21 Baardmannetjes, 1 Europese Kanarie, 1 Goudvink, 9 IJsgorzen en enkele Strandleeuweriken welke zich lieten bewonderen terwijl ze even op de parkeerplaats fourageerden.

In de daaropvolgende week werden op iedere teldag gemiddeld meer dan 2000 Vinken gezien. De Graspieper-trek was over haar hoogtepunt heen maar de mezen, lijsters en kraaiachtigen en vooral de Spreeuwen kondigden zich royaal aan. Fascinerend was de Veldleeuweriken-trek op 12 oktober. De vogels hadden de matige oosten-wind schuin achter en daardoor speelde de trek zich op grote hoogte af. Er passeerden groepen van enkele honderden exemplaren (max. 510) die voor de waarnemer zonder verrekijker slechts stipjes aan de bewolkte hemel waren. Het ontdekken van zo'n groep is puur toeval en je beseft dan weer dat het getelde aantal (3636) slechts het topje

VISAREND

FOTO: H. VADER

van de ijsberg is. Aan leuke soorten verder geen gebrek. Beflijster, Buidelmees en Appelvink overbruggen samen met de vrij regelmatige verschijning van Boom- en Strandleeuwerik, Oeverpieper en IJs-gors de periode naar de volgende topdag op 25 oktober. De tellers hadden handen, ogen en oren te kort om de Kramsvogel- en Koperwieken-trek te volgen. De vogels die laag vlogen om zo min mogelijk last te hebben van de harde zuid tot zuidwesten-wind passeerden in hoog tempo. In 3 van de 7 uur werd het gros van de 8435 Krammers en 5169 Koperwieken geteld. Tevens werden een Klapekster, ruim 4500 Spreeuwen en de eerste Bonte Kraai gezien. Twee dagen later was het weer raak. Naast 6117 Vinken, de topdag dit jaar, trokken er veel Kepen (1666), twee groepjes Kruisbekken, wederom een Appelvink en de langverwachte Duinpieper. Op de laatste teldag van de maand werden er nog even 11.000 Spreeuwen in 2,5 uur opgeschreven.

November komt er meestal bekaaid af wat het aantal teluren betreft. Dit jaar werden er echter maar liefst 21 O.T.'s gehouden deels omdat het weer meezat deels omdat een teller meer vrije tijd kreeg. Op 17 teldagen kwam de wind uit de hoek tussen het zuidwesten en het zuidoosten, hetgeen gunstig is voor zichtbare trek. De Spreeuw trok tot half november in grote aantallen door. Alleen al op de eerste 4 teldagen werden ruim 50.000 vogels genoteerd. De Kramsvogels, mezen, Vinken en Kepen (topdag 2760) trokken nog steeds talrijk door. De aantallen van de Sperwer vielen wat tegen, alleen op 13 november werden er meer dan 5 (11) gezien. Rond deze datum was er, na begin augustus en begin oktober een derde trek golf van de Kievit en Watersnip. Verder zijn 2 Zwartkopmeeuwen en een troep van 330 Houtduiven het vermelden waard.

Een waarschijnlijk jaarlijks terugkerend fenomeen is de Frater-en gorzen-trek. Door het grote aantal tellingen werden tientallen IJs- en Sneeuwgorzen, 13 Geelgorzen en een kleine 300 Fraters geregistreerd. Dit jaar werden er opvallend veel Rietgorzen waar-

genomen (1147 exx.) Dit kan komen doordat er werkelijk meer langstroken dan voorgaande jaren. Zeker is ook dat het aantal beïnvloed is doordat de tellers de Rietgors nu goed kennen, en de soort ook aan het vlieg-beeld herkennen. De topdag van 190 exemplaren, veel meer dan de seizoenstotalen van voorgaande jaren, viel pas halverwege november.

Bij de Barmsijs was er sprake van een indrukwekkende invasie. Reeds op 7 november werd het opmerkelijke aantal van 199 exemplaren geteld. Het zou nog beter worden met op de 13-de 457 en op de 23-ste 277 vogels. Deze invasie werd in het hele land opgemerkt, er zijn op enkele telposten meer dan 10.000 exemplaren gezien.

Alleen in de laatste dagen van de maand daalde het kwik onder het nulpunt. Gelijk werden 33 Kleine Zwanen, 30 Grauwe en 44 Kolganzen gezien, hetgeen een mooie afsluiting had kunnen zijn.

December valt buiten het gebruikelijke telseizoen. Dit jaar vonden er toch 5 tellingen plaats om het verloop van de Barmsijzen-invasie te volgen (of was het een soort afkicken). Tot in het laatste kwartier van de laatste teldag op 23 december werden ze nog waargenomen. De aantallen waren echter geslonken via tientallen in de eerste week, tot enkele in de tweede en derde week. Ook Spreeuw, Vink en Frater gaven eenzelfde beeld. De soortenlijst werd nog uitgebreid met Rietgans (84) en Kleine Rietgans (5). Van de Kolgans lieten zich nog 24 exemplaren zien. Met het beeld van een groep van 250 Kieviten die op grote hoogte het steeds kouder wordende Noordelijk Europa verlieten, begonnen de tellers aan hun winterslaap....

Tot slot, worden alle tellers en belangstellenden bedankt voor het vroege opstaan, voor de koude handen en de gevulde thermosfles!

Bijlage: Aantallen van enkele soorten per standaardweek. Landtrek, najaar 1986, Parnassia.

Teluren	augustus				september				oktober				november				december				TOTAL	
	1-5 12	6-12 9	13-19 20	20-26 10	27-2 15	3-9 10	10-16 20	17-23 12	24-30 25	1-7 13	8-14 32	15-21 15	22-28 12	29-4 17	5-11 17	12-18 17	19-25 13	26-2 12	3-9 7	10-16 24		17-23 24
Aalscholver	11	3	9	12	6	9	19	4	8	35	18	3	7	1	0	2	0	0	3	0	0	150
Blaawe Reiger	1	17	4	4	0	4	10	2	13	8	9	1	2	2	0	1	0	1	0	0	0	79
Grauwe Gans	0	3	0	0	0	1	0	0	4	12	63	0	0	0	0	0	0	30	0	0	0	110
Bergeend	10	3	3	13	11	1	15	0	16	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	73
Bruine Kiekind	0	1	1	2	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Blaawe Kiekind	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	1	2	4	0	0	0	0	0	0	11
Spenver	0	0	1	0	0	3	7	5	9	5	9	4	8	17	17	0	0	0	0	0	0	85
Boonwalk	0	3	3	8	4	1	7	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	31
Bontbekplevier	1	2	3	3	2	8	17	1	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	41
Goudplevier	1	43	10	0	3	4	0	0	0	0	10	0	0	0	22	0	0	0	4	0	0	97
Kiewit	123	104	10	0	0	0	0	0	0	38	44	145	0	7	0	365	0	0	0	0	250	1086
Watersnip	1	41	3	15	1	13	0	1	2	3	20	27	0	0	0	49	0	0	0	0	0	176
Milp	9	12	22	50	4	6	13	1	0	1	2	1	0	2	0	0	5	0	0	0	0	128
Kokmeeuw	824	121	148	101	36	7	319	42	124	224	142	83	176	256	123	143	212	65	47	7	35	3238
Stoommeeuw	165	16	69	14	5	2	27	4	3	0	10	5	50	22	34	11	322	24	46	4	4	837
Kleine Mantelm	129	18	533	37	815	140	80	127	31	0	10	1	84	25	50	2	12	1	0	0	0	2095
Grote Mantelm	16	3	152	16	319	81	0	109	4	1	2	1	35	89	206	28	436	16	62	0	0	1576
Holenduif	0	0	0	4	0	0	1	1	0	19	20	5	0	30	1	52	0	0	0	0	0	133
Houtduif	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	13	42	40	0	0	413	0	7	0	0	0	522
Gierzwaluw	82	2	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	88
Boonleuwerik	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0	6	0	0	14	0	1	0	0	0	26
Velddleuwerik	1	3	0	1	0	1	1	2	4	1134	3648	314	112	942	166	314	1	1	1	1	17	6864
Strandleuwerik	0	0	0	0	0	0	0	0	2	8	10	2	1	1	1	2	0	0	0	0	0	26
Boerenzwaluw	6	21	8	0	0	31	85	0	2	59	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	226
Huiszwaluw	1	0	0	0	0	26	1	0	8	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40
Boompieper	7	4	1	8	0	2	38	13	35	18	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	127
Graspieper	21	16	6	3	0	12	125	596	5831	2454	2681	444	213	54	45	184	17	31	6	0	5	12.744
Oeverpieper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	8	8	3	3	2	11	3	0	2	0	0	42
Gale Kwikst	2	22	44	65	1	40	180	19	31	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	412
Grote Gelekwik	0	0	0	0	0	1	4	15	6	13	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	43
Witte Kwikst	2	4	2	4	0	13	36	27	178	270	191	56	2	1	5	0	0	0	0	0	0	792
Heggenus	0	0	1	0	0	6	21	7	35	11	57	12	5	0	2	1	0	0	0	0	0	158
Kransvogel	0	2	0	1	0	0	3	1	19	2	1	9037	1282	485	101	38	7	25	0	0	2	11.006
Zanglijster	0	0	0	0	0	0	3	3	108	279	170	39	14	0	0	3	0	0	0	0	0	619
Merel	0	0	0	0	0	0	0	0	3	10	3	15	3	7	13	7	1	0	0	0	1	64
Kopervik	0	0	0	0	0	0	0	0	8	337	115	86	5198	157	8	4	2	0	1	0	0	5916

	augustus			september			oktober			november			december			TOTAL							
	1-5	6-12	13-19	20-26	27-2	3-9	10-16	17-23	24-30	1-7	8-14	15-21	22-28	29-4	5-11		12-18	19-25	26-2	3-9	10-16	17-23	
Grote Lijster	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	3	14	0	1	1	8	0	0	0	0	0	0	32
Goudhaan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Zwarte Mees	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	16	1	0	0	0	0	0	0	18
Pimpelmees	0	0	0	0	0	7	0	25	12	40	11	27	7	89	67	0	0	0	0	0	0	0	285
Koolmees	0	0	0	0	0	10	0	28	61	102	16	83	1	254	22	0	0	0	0	0	0	0	577
Vlaamse Gaai	0	0	0	0	0	0	2	18	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26
Kauw	0	0	0	0	0	6	2	3	113	402	637	264	536	68	234	0	0	2	0	0	0	0	2267
Roek	0	0	0	0	0	0	0	0	7	6	8	52	68	7	53	0	2	0	0	0	0	0	198
Bonte Kraai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	0	3	1	0	1	1	1	0	12	
Spreeuw	484	192	544	479	43	38	45	60	453	5464	3907	11924	11315	68801	17265	13171	1072	2421	613	34	51	144.376	
Ringmus	0	0	0	0	0	0	0	0	257	214	292	99	85	22	22	86	11	5	1	0	0	1094	
Vink	0	0	0	0	1	0	2	1	2889	7087	12152	3170	7368	1068	1539	2026	207	155	74	4	5	37.748	
Keep	0	0	0	0	0	0	0	2	230	1155	880	180	2024	32	2828	436	16	7	1	0	0	7797	
Europ. Kanarie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Groenling	0	0	1	4	0	0	8	11	110	197	167	60	85	13	93	86	5	31	5	0	0	876	
Putter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	6	2	13	0	6	6	0	7	11	0	0	59	
Sijs	0	0	0	0	0	0	26	16	102	88	108	23	56	2	10	17	2	5	0	0	0	455	
Kneu	0	4	4	4	4	0	19	3	300	1032	534	19	173	10	75	2	0	13	0	1	3	2200	
Frater	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	55	88	83	8	6	31	10	2	283	
Ramsijs	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	7	5	2	16	285	832	294	132	122	12	2	1712	
Kruisbek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	19	0	0	0	2	0	0	0	0	0	23	
Appelvrink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
Lijsgors	0	0	0	0	0	0	0	0	3	10	14	11	12	9	11	17	2	14	1	2	0	106	
Sneeuwgors	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	21	3	18	2	0	0	51	
Geelgors	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	9	0	0	0	0	0	13	
Rietgors	1	0	0	0	0	0	3	1	45	150	312	221	17	12	68	302	2	9	2	0	2	1147	